

Esipuhe

Olemme kumpikin kolmen lapsen äitejä. Päiväkodin toimintaympäristö, itkevän lapsen jättäminen hoitoon, vanhempien ja hoitajien välisen yhteistyön haasteet sekä työn palkitsevuus ovat tuttuja niin henkilökohtaisesta kuin ammatillisesta elämästä. Psykologin silmin katsominen, äidin sydämellä eläminen sekä tutkijana, psykoterapeuttina, koulupsykologina ja työnohjaajana toimiminen ovat kaikki erilaisia asemia, joista käsin olemme päivähoidon merkitystä tarkastelleet. Meillä kummallakin on ollut onni eri puolilla Suomea erilaisissa elämäntilanteissa löytää yhteistyökumppaneita monenlaisista päiväkodeista, jotka ovat hakeneet työnohjauksessa toiminnalleen uutta näkökulmaa ja iloa. Yhdessä heidän kanssaan eri paikkakunnilla ja samanaikaisesti toistemme kanssa keskustellen ja koko ajan eri näkökulmista pelaalten meille on vuosien saatossa muodostunut visioita siitä, millaisessa päivähoitossa toivoisimme suomalaisten lasten päivänsä viettävän. Samalla on myös selvennyt, minkä uskomme olevan tavallisessa suomalaisessa päiväkodissa mahdollista!

Kirjan näkökulma ei perustu mihinkään yksittäiseen teoriaan tai tieteelliseen tulokseen vaan psykologian, neurotieteiden, psykoterapian ja muiden lähitieteiden kasvavaan tietouteen sekä kirjoittajille eri päiväkotien henkilökunnalta välittyneisiin hyviin käytännön toteutuksiin. Systeeminen tai kokonaisvaltainen näkemys ihmisen kehityksestä kuvaa ihmistä avoimena järjestelmänä, joka on jatkuvasti avoin uusille vaikutteille. Sopeutuminen alati muuttuviin olosuhteisiin on ihmisen elinehto. Pyrimme ymmärtämään lapsen kehitystä ja tunne-elämää sopeutumisajatuksen kautta. Meihin vaikuttavat niin toiset ihmiset, fyysinen ympäristö kuin luonto. Ihmisielen muokkautuminen on kuitenkin voimakkainta vauvaiässä, erityisesti kolmen ensimmäisen

ikävuoden aikana. Näkökulmamme ei kumpua varhaiskasvatuksen pedagogiikasta vaan keskittyy lähinnä lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin. Pyrkimyksenä on tuoda esiin psykologista tietoutta tasapainoisen persoonallisuuden taustalla olevasta aikuis- ja vertaisvuoro-vaikutuksesta.

Lapsen silmin -malli on suunniteltu toteutettavaksi tavallisessa suomalaisessa päiväkodissa. Mallia voi toteuttaa niin pienissä kuin suurissa päiväkodeissa ja erityyppisissä ryhmissä. Työskentelymalli on muodostunut teorian ja käytännön liitosta. Olennaista on ymmärtää omahoitajuus sensitiivistä läsnäoloa painottavana työskentelytapana. Omahoitajuus ei ole vain metodi tai tekniikkanippu, jota tarvitaan ainoastaan lapsen aloittaessa hoidon ja sen jälkeen palataan normaaliin arkeen. Omahoitajuus on lähellä ihmiskäsitystämme; se muuttaa tapaamme kohdata lapsi ja lapsiryhmä päivän jokaisena hetkenä. Malli ei ole kuitenkaan kiveen kirjoitettu säännöstö, vaan se elää kunkin päiväkodin henkilökunnan persoonallisuuksien, resurssien ja esimerkiksi ryhmien koon mukaan. *Lapsen silmin* -mallin omaksuminen on prosessi. Aluksi ehkä tarvitsemme ulkoapäin tulevia neuvoja ja ohjeita, tiettäjä lähtökohtaisia minimivaatimuksia. Tämän kirjan tarkoituksena on tarjota niin käytännön esimerkkejä kuin selityksiä hyvälle toimintatavoille.

Kirjaa voi hyödyntää monin eri tavoin. Kirjaa voi opiskella itsenäisesti tai esimerkiksi lukupiirityyppisesti tiimeittäin tai päiväkotikohdaisesti. Kirjan lopussa on lisää ideoita, miten työskentelymallia voi opiskella joko ryhmissä tai vaikkapa konsultoivan lastentarhanopettajan tai päivähoidon psykologin johdolla (liite 7).

Turvallinen alku -nimellä mallia ovat toteuttaneet muun muassa Kauniainen, Helsingin ruotsinkielinen päivähoito ja Vaasassa muutama päiväkotiki Pikku-Saga-projektin innoittamana. Lisäksi mallia toteutetaan Paraisilla, sen ympäristökunnissa sekä Folkhälsanilla. *Turvallinen alku päivähoitossa* on konsepti, jossa Katri Kanninen toimi Tibir-projektin kouluttajana ja työnohjaajana. Tibir-projekti (ruots. *Tidig identifikation av barn i riskzonen*) alkoi 2003 Helsingin ruotsinkielisessä sosiaalitoimistossa lääninhallituksen rahoittaman projektirahoituksen turvin yhteistyössä Finlandssvenska kompetenscenterin kanssa Mirjam Kallandin johdolla. Projektin tavoite oli kasvattaa ammattilaisten tietoutta ja menetelmällisiä valmiuksia riskiperheiden

ja erityisesti tällaisten perheiden lasten kanssa toimimiseen. Tällöin Mirjam Kalland ja Stakesin kasvatuskumppanuusprojektilaiset suunnittelivat myös yhteisen kotikäyntihaastattelupohjan.

Pikku-Saga-projektia toteutettiin Vaasan kaupungin hankkeena vuosina 2004–2006, ja sen tarkoitus oli luoda varhaisen puuttumisen malli pienten lasten (0–8 v) ja heidän perheittensä hyvinvoinnin tukemiseksi yhteistyössä neuvolan, päivähoidon, kotipalvelun ja sosiaaliryhmien kanssa. Psykologi Arja Sigfrids toimi osa-aikaisesti projektin psykologina, ja Katri Kanninen toimi omahoitajuuden kouluttajana.

Näiden projektien, koulutusten ja kokemusten pohjalta kirjoitimme ruotsinkielisen pienimuotoisen *Med barnaögon* -oppaan (2009). Erityisesti ruotsinkielisen suuren koulutustarpeen takia järjestettiin vuosina 2009–2010 kouluttajakoulutus. Arvokas ideoitamme muokkaava ja suuntaa antava tekijä on ollut myös Arjan Suomeen tuoman *Askeleitain/Steg Vis*-ohjelman koko prosessi. Kehittämämme malli laajentui käsittämään turvallisen aloituksen ja omahoitajuuden lisäksi omahoitajan työkalupakin, jolloin mallin nimikin muuttui nykyiseen. ”Lapsen silmin” kuvaa mielestämme parhaiten pyrkimystä elämykselliseen ymmärtämiseen päiväkodin arkea ohjaavana tärkeänä tavoitteena.

Kasvatuskulttuuri ja varhaiskasvatussuunnitelman nostaminen keskeiseksi työvälineeksi ovat muuttaneet päivähoidon toimintatapa- ja kaikkialla Suomessa. Omahoitajuus ideana on herättänyt suurta kiinnostusta viime vuosina, ja toteutukset ovat varmasti olleet yhtä moninaiset kuin toteuttajatahotkin! Erityisen ansioituneesti omahoitajuutta on toteutettu ja kehitetty Espoon päivähoidossa, alun perin Soukan päiväkodissa Hannah Perkins -päiväkotimallia mukaillen. Malli pohjautuu psykoanalyttiseen lähestymisotteeseen. Stakesin kasvatuskumppanuusmalli painottaa vuorostaan tiiviin yhteistyösuhteen muodostamista ammattihenkilöstön ja lapsen vanhempien välille.

Se tieto, jonka varaan ymmärryksemme rakentuu, muokkaa vahvasti tapaamme toimia. Ymmärrys siitä, miksi toimimme niin kuin toimimme, on olennainen toiminnan muutokseen motivoiva tekijä. Ajatteluumme ohjaavat erityisesti kiintymysteoreettinen ymmärrys lapsen kehityksestä sekä sosiaalisen oppimisen ja tiedon käsittelyn teorialat. Tiedämme, että sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittymistä voidaan tietoisesti ohjata. Tämän oppaan esittelemä malli perustuu uusimpiin kehityspsykologisiin teorioihin pienen lapsen kehityksestä

ja sopeutumisesta ryhmään. Pyrimme antamaan sekä syvää ymmärrystä lapsen kehityksestä että käytännön opastusta, miten tätä voisi päivähoiton arjessa hyödyntää.

Tätä opasta ei olisi olemassa ilman niitä lukuisia kokemuksia, joita päivähoiton henkilökunta on niin koulutuksissamme kuin työnohjauksissa jakanut kanssamme. Työskentelymalli ei olisi kehittynyt nykyiseen muotoonsa ilman tätä pitkäaikaista ja tiivistä vuorovaikutusta päiväkodin henkilökunnan kanssa. Erityisesti haluamme kiittää helsinkiläisen päiväkotitärnän henkilökuntaa sekä Kappelinmäen, Ristinummen ja Tuulenpesän päiväkodin henkilökuntaa Vaasasta. Lisäksi haluamme kiittää seuraavia henkilöitä, joiden panos on ollut merkittävä mallin kehittymisen kannalta: Minna Lindströmiä, Hannele Katajistoa, Mirjam Kallandia ja Ulla Nordlingia. Stina Forsbergin kuvaamat videomateriaalit pienten lasten päiväkodin aloituksesta ovat olleet korvaamattomia monien vuorovaikutusilmiöiden ymmärtämisen kannalta.

Kirkkonummella ja Vaasassa 5.1.2012

Katri Kanninen ja Arja Sigfrids